

Náklady řízení

Přednáška dne 23. 10. 2007

Petr Lavický

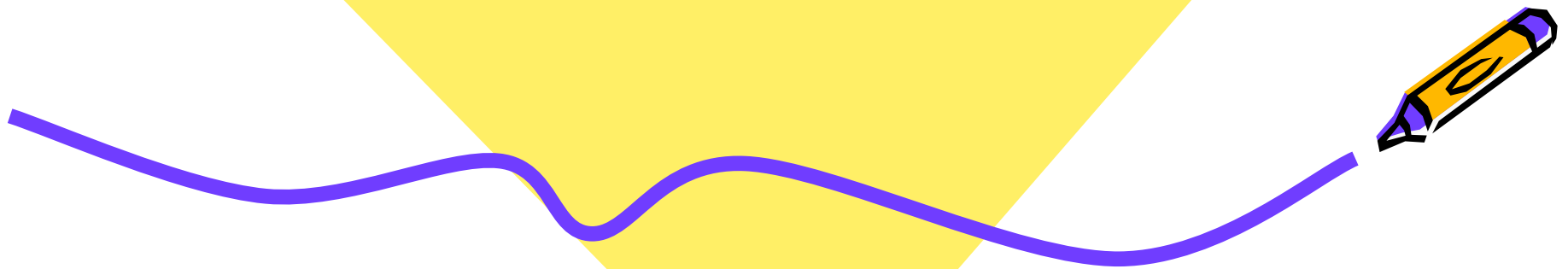
Prameny právní úpravy

- Čl. 11, 36 odst. 1, 37 odst. 2 až 4 Listiny základních práv a svobod
- Čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně základních práv a svobod
- § 137 - § 151a OSŘ
- Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích
- Zákon č. 629/2004 Sb., o zajištění právní pomoci v přeshraničních sporech v rámci EU
- Vyhláška č. 177/1996 Sb., advokátní tarif
- Vyhláška č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů řízení v občanském soudním řízení
- Mezinárodní úmluvy
- Podzákonné právní předpisy (např. vyhlášky č. 72/1993 Sb., č. 117/1998 Sb., č. 5/1999 Sb.)

Prameny, pojem, druhy
nákladů řízení

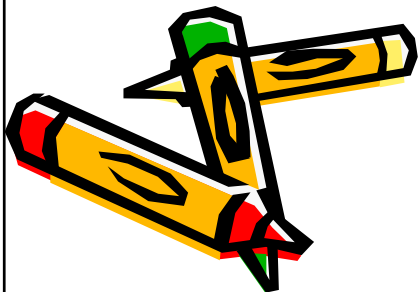
Pojem nákladů řízení

- Náklady, které vznikají
  - účastníkům řízení
  - osobám zúčastněným na řízení
  - státu
- a to v souvislosti s civilním řízením soudním
- R 14/1985: Náklady řízení (ve smyslu ustanovení § 137 o. s. ř.) nemusí být účastníkem občanského soudního řízení vynaloženy vždy v době po jeho zahájení nebo do jeho pravomocného skončení. Musí však být placeny v bezprostřední souvislosti s tímto řízením.

Druhy nákladů řízení

- Hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, včetně soudního poplatku
- Ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců
- Náklady důkazů
- Tlumočné
- Odměna notáře jako soudního komisaře a jeho hotové výdaje
- Odměna správce dědictví a jeho hotové výdaje
- Náhrada za DPH
- Odměna za zastupování advokátem notářem nebo patentovým zástupcem
- Odměna správce konkursní podstaty (vyrovnacího správce)

Hotové výdaje účastníků a jejich zástupců

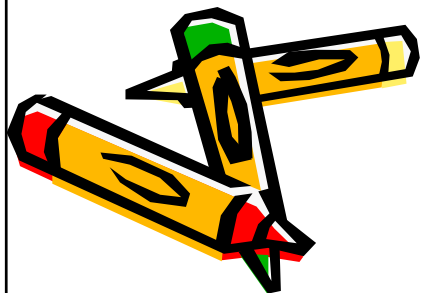

- § 29 a násl. jednacího řádu (JŘ)
- Jízdné
  - Účastník, který nebydlí nebo nepracuje v místě konání řízení nebo který je předvolán z místa, kde se dočasně zdržuje; místní přepravné mu však náleží
  - Hradí se skutečné, účelné a hospodárné cestovní výdaje veřejným hromadným dopravním prostředkem a místní přepravné
  - Náhrada za použití vlastního motorového vozidla (§ 157 odst. 4 ZP - 3,80 Kč/km u osobního automobilu, 7,60 Kč/km u traktoru)
- Stravné a nocležné
  - § 162 a § 163 zákoníku práce
- Nutná vydání průvodce a jeho ušlý výdělek
  - U účastníků stížených těžkou tělesnou chorobou nebo vadou nebo v jiných závažných případech
  - Ušlým výdělkem je průměrný výdělek podle § 351 a násl. ZP
- Stejná pravidla platí i pro hotové výdaje zástupců; advokátům, notářům a patentovým zástupcům navíc náleží odměna za zastupování

Soudní poplatek

- Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích
- Funkce SoP
  - Preventivní (zábrana proti kverulantům)
  - Sankční (neúspěšná sporná strana ponese náhradu nákladů)
  - Motivační (měl by strany vést ke smírnému řešení sporu - v ČR zcela podceněná stránka SoP)
- Druhy poplatků
  - Za úkony
  - Za řízení

Poplatky za řízení

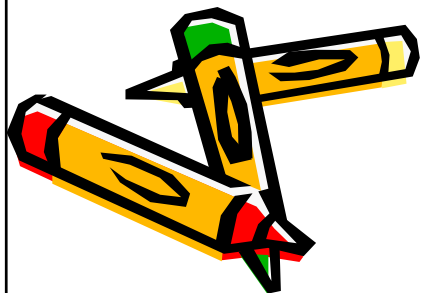
- Poplatníkem je mj. navrhovatel (odvolatel, dovolatel, žalovaný podávající vzájemnou žalobu atd.)
- Povinnost několika poplatníků je solidární
- Věcně příslušným k rozhodování ve věcech poplatků (včetně poplatků za odvolání a dovolání) je soud I. stupně (např. osvobození od SoP, zastavení řízení pro nezaplacení SoP)

Poplatková povinnost

- Poplatková povinnost vzniká podáním návrhu na zahájení řízení (odvolání, dovolání)
- Vznikem poplatkové povinnosti je poplatek splatný
- V případě nezaplacení SoP soud
  - Vyzve poplatníka k zaplacení v náhradní lhůtě a poučí jej o možnosti zastavení řízení
  - Zastaví řízení po marném uplynutí této lhůty (výjimky § 9 odst. 4 zák. č. 549/1991 Sb.)
- Zaplatí-li poplatník SoP do konce lhůty k odvolání proti usnesení o zastavení řízení, odvolací soud toto usnesení zruší

Výše poplatku

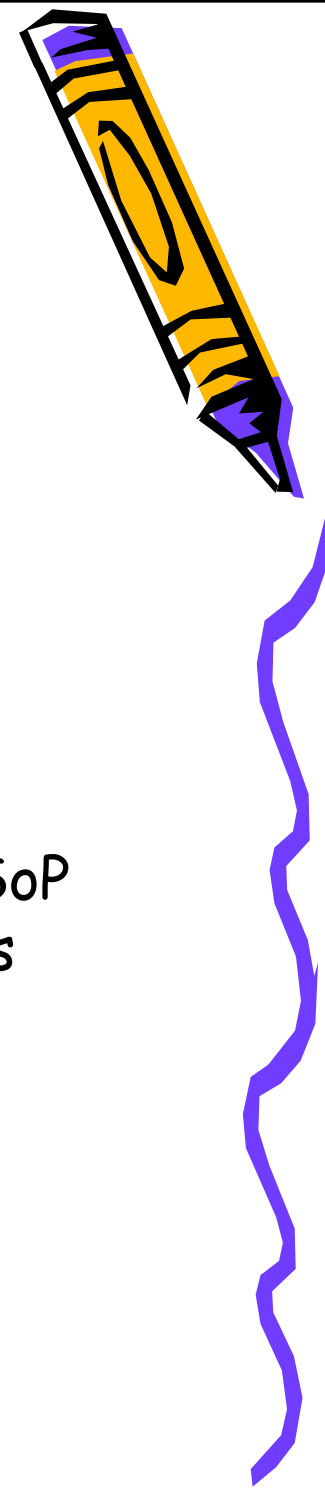
- Uplatňuje-li se návrhem peněžité plnění:
  - Do částky 15000 Kč .....600 Kč
  - V částce vyšší než 15000 Kč 4%
- U nepeněžitého plnění
  - Za každou nemovitost .....3000 Kč
  - Za každý podnik (jeho organizační složku) .....10000 Kč
  - V ostatních případech .....1000 Kč

Osvobození od soudního poplatku

- Věcné (§ 11 odst. 1 ZSoP)
  - Řízení v zákoně vyjmenovaná nepodléhají soudnímu poplatku
  - Např. věci péče soudu o nezletilé, dědické věci v I. stupni, způsobilosti k právním úkonům atd.
- Osobní (§ 11 odst. 2 ZSoP)
  - Osoby vyjmenované v zákoně nejsou povinny platit SoP
  - Někdy je výčet osob kombinován s druhem řízení a s procesním postavením této osoby v řízení
  - Např. ČR, návrhvatel v řízení o určení výživného, návrhvatel v řízení o náhradu škody na zdraví

Individuální (§ 138 OSŘ)

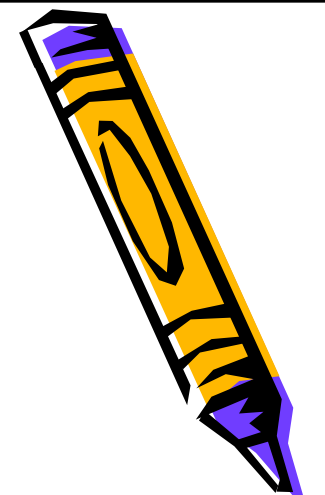
Individuální osvobození od SoP I.

- Osvobození přiznává předseda senátu
  - Na žádost (jak fyzické, tak i právnické osoby), podanou do pravomocného skončení řízení (R 18/2002)
  - Odůvodňují-li to poměry účastníka
  - A nejde-li o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva
- Nutnost ústavně-konformní interpretace: nepřiznání osvobození od SoP může být v rozporu s právem na přístup k soudu (čl. 6 odst. 1 Úmluvy)

Příklad ústavně- konformního výkladu

- Č. 321/2004 Sb. NSS: Při rozhodování o osvobození od soudních poplatků nelze vycházet pouze z mechanického porovnání výše příjmu a částek stanovených nařízením vlády č. 42/1998 Sb., kterým se zvyšují částky životního minima, aniž by byly vzaty v potaz další skutečnosti, mezi nimi i reálná výše životních nákladů. Objektivní nedostatek finančních prostředků se nesmí stát překážkou přístupu k soudu.

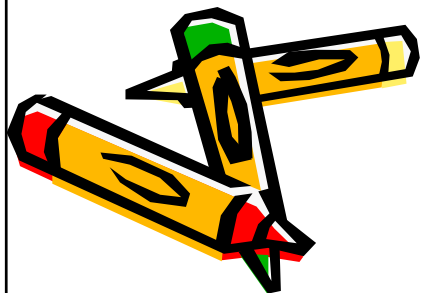
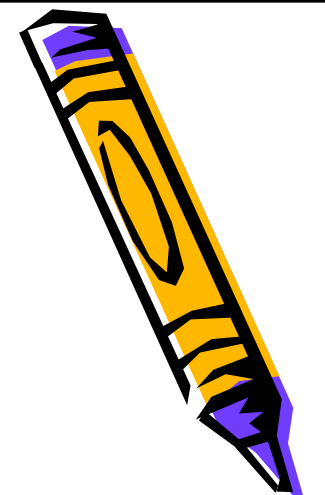
Důsledky osvobození od SoP

- Účastník splňující předpoklady § 138 může soud požádat též o ustanovení zástupce (§ 30); odměnu za zastupování, hotové výdaje a náhradu za DPH pak zástupci neplatí účastník, ale stát (§ 138 odst. 3, § 140 odst. 2)
- Srov. též Soudní Rozhledy č. 1/2001, s. 9
- Osvobození nepřechází na procesní nástupce (R 14/1976)

Odnětí osvobození od SoP

- Osvobození lze odejmout (i zpětně)
  - Došlo ke změně poměrů natolik, že současné poměry účastníka již osvobození neodůvodňují
  - Poměry účastníka neodůvodňovaly osvobození již v okamžiku rozhodování soudu
- Jestliže však byly poměry řádně zjištěny a nedošlo k jejich změně, nelze osvobození odejmout jenom proto, že soud změnil hodnocení těchto poměrů (R 16/1972)

Zánik osvobození od SoP

- Odnětím podle § 138 odst. 3
- Pravomocným skončením řízení (neurčí-li soud v usnesení o osvobození něco jiného); na dovolací řízení se proto osvobození nevztahuje (SJ 137/2003)

Judikatura k osvobození od SoP I.

- IV. ÚS 289/03: Ústavní soud se v minulosti již ve více případech zabýval důvodností nároků na osvobození od soudních poplatků. Zásadně stojí na stanovisku, že rozhodnutí o tom, zda jsou splněny zákonem stanovené podmínky pro takové osvobození, spadá výhradně do rozhodovací sféry obecných soudů (viz např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 271/2000). Současně však v řadě rozhodnutí připouští, že nesprávná aplikace jednoduchého práva obecnými soudy může mít za následek porušení základních práv a svobod, a to tam, kde jde o svévolný výklad, např. nerespektování kogentní normy, anebo o interpretaci, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti. Jedním ze základních práv, které je zakotveno v čl. 36 odst. 1 Listiny, je právo domáhat se stanoveným způsobem svého práva u nezávislého a nestranného soudu. Toto právo, jak vyplývá z citace, má každý, tedy i ten, kdo nemá finanční prostředky na zaplacení soudního poplatku. Proto, i když zákon stanoví povinnost uhradit soudní poplatek jako podmínku postupu při uplatňování práva v civilním procesu, současně upravuje okolnosti, za nichž lze tuto podmínku prominout. Ty pak nerozlišují potencionální žadatele o tuto výjimku podle způsobu a okolností, za nichž vznikl problém, který je předmětem řízení a "nerozlišují" účastníka podle povolání či profese, ani nestanoví kriteria délky vědomí povinnosti soudní poplatek uhradit.

Judikatura k osvobození od SoP II.

- III. ÚS 588/2000: Rozhoduje-li soud k návrhu účastníka o osvobození od soudního poplatku dle § 138 odst. 1 občanského soudního řádu, je účelem tohoto rozhodování posouzení poměrů účastníka, jakož i svévole nebo zřejmé bezúspěšnosti při uplatňování nebo bránění práva. Do nabytí právní moci tohoto rozhodnutí není otázka povinnosti zaplatit soudní poplatek konečným způsobem rozhodnuta, přičemž v případě nepřiznání osvobození od soudních poplatků musí být účastníku řízení poskytnut dostatečný časový prostor pro úhradu soudního poplatku a pro pokračování v řízení ve věci samé.

Judikatura k osvobození od SoP III.

- IV. ÚS 776/05: Krajský soud tím, že současně potvrdil jak rozhodnutí okresního soudu o nepřiznání osvobození od soudního poplatku, tak i rozhodnutí téhož soudu, jímž bylo řízení pro nezaplacení soudního poplatku zastaveno, odepřel stěžovateli reálnou možnost soudní poplatek zaplatit a pokračovat v řízení. Tímto postupem porušil ústavně zaručené právo stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 Listiny, neboť stěžovatelce znemožnil domáhat se zákonem stanoveným postupem ochrany svých práv.

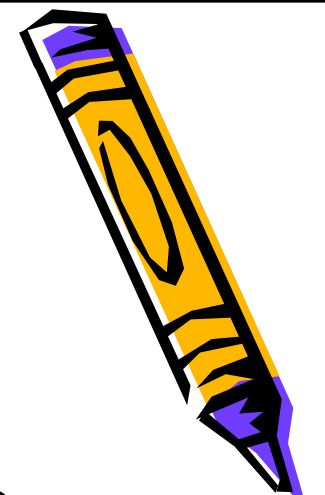
Judikatura k osvobození od SoP IV.

- II. ÚS 13/98: Právnícké osoby mezi něž patří i jednotky územní samosprávy, mají způsobilost být účastníkem řízení a soud s nimi tedy musí zacházet stejným způsobem jako s účastníkem řízení, který je fyzickou osobou. Skutečnost, že zjišťování poměrů právnícké osoby při rozhodování o osvobození od soudních poplatků by mělo být obtížné či nákladné, sama o sobě nemůže být důvodem k tomu, aby u takového účastníka řízení byla předem a bez dalšího vyloučena možnost použití § 138 odst. 1 o. s. ř., jehož aplikace může ve svých důsledcích ovlivnit i tak významné právo jako je právo na přístup k soudu. Je pak věcí judikatury obecných soudů, aby vymezila kritéria poměrů, z nichž bude při aplikaci tohoto ustanovení u právníckých osob vycházet.

Ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců

- U účastníka, který je v pracovním poměru, se vychází z průměrného výdělku vypočteného podle § 351 a násl. ZP
- U účastníka, který je výdělečně činný, nikoliv však v pracovním poměru, se vychází ze základu daně z příjmů fyzických osob (tato částka se dělí počtem pracovních hodin připadajících na týž kalendářní rok). Výši základu daně z příjmů fyzických osob prokazuje účastník posledním platebním výměrem správce daně. Nelze-li výdělek takto prokázat, přísluší účastníku náhrada v částce odpovídající hodinové minimální mzdě, nejvýše však osminásobek této částky za jeden den.

Náklady důkazů

- Svědečné
  - Hotové výdaje a ušlý výdělek
  - Nutno uplatnit v preklusivní lhůtě 3 dnů
- Znalečné
  - Náhrada hotových výdajů a odměna
  - Odměna se řídí vyhláškou č. 37/1967 Sb.
  - Srov. R 17/1971, R 20/1980, R 1/1981, SJ 29/1998, SJ 135/2000
- Další náklady spojené s dokazováním (např. s obstaráním listin, místním ohledáním atd.)

Záloha na náklady důkazu

- Může ji uložit předseda senátu ohledně důkazu, který účastník navrhl, nebo který sice účastník nenavrhl, avšak soud jej nařídil k prokázání účastníkových tvrzení nebo v jeho zájmu (§ 120 odst. 2 nebo 3)
- Nelze uložit účastníku splňujícímu předpoklady podle § 138; nerozhodoval-li soud o osvobození od SoP (účastník o to nežádal), nebude nyní o tom rozhodovat, ale otázku, zda jsou splněny podmínky pro osvobození si posoudí jako předběžnou
- Nesložení zálohy nemůže být důvodem pro neprovedení důkazu (R 58/2004)
- Usnesení o povinnosti složit zálohu je exekučním titulem, na základě něž lze až do vydání rozhodnutí, jímž se řízení končí, zálohu vymáhat (R 36/1984)

Tlumočné

- Náhrada hotových výdajů a odměna
- Odměna se stanoví podle vyhlášky č. 37/1967 Sb.
- Soud ustanoví tlumočnicka účastníku
  - Jehož mateřštinou je jiný než český jazyk (každý má právo jednat před soudem ve své mateřštině)
  - S nímž se lze domluvit pouze znakovou řečí
- Tyto náklady platí stát, nikoliv účastník
- R 21/1986: Náhradu nákladů spojených s přibráním tlumočnicka k tomu, aby účastník mohl v občanském soudním řízení jednat ve své mateřštině, nelze účastníku uložit. To platí i o tlumočnicku ustanoveném soudem pro dorozumívání s hluchoněmým účastníkem řízení.

Odměna notáře jako soudního komisaře a jeho hotové výdaje

- Vyhláška č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví
- Základem odměny je obvyklá cena zůstavitelova majetku, který se projednával v dědickém řízení
- Výše odměny se stanoví procentem z tohoto základu (např. z prvních 100 tisíc 2%, z přebývajících částky do 500 tis. 1,2% atd.)
- Notář může požádat dědice o složení zálohy; ti mu však nemusí vyhovět

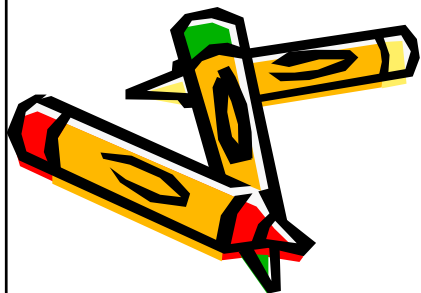
Odměna správce dědictví a jeho hotové výdaje

- Vyhláška č. 196/2001 Sb. (§ 22 a násl.)
- Principy jsou obdobné jako u odměny notáře coby soudního komisaře
- Náklady hradí dědic, který nabyl dědictví, jež není předluženo

Náhrada za DPH

- Patří k nákladům jenom tehdy, je-li zástupcem:
  - Advokát
  - Notář v rozsahu svého zástupčího oprávnění (notáři náleží náhrada DPH i tehdy, provádí-li v řízení o dědictví úkony soudního komisaře)
  - Patentový zástupce v rozsahu svého oprávnění
- Tyto osoby musí být plátcí DPH, případně plátcem daně musí být právnická osoba, jejímž je advokát společníkem
- Advokát, notář nebo patentový zástupce musí o náhradu DPH požádat a doložit, že je plátcem DPH
- Výše náhrady za DPH se určí z odměny za zastupování, z náhrad a z odměny notáře coby soudního komisaře a z jeho hotových výdajů; sazba DPH je 19%

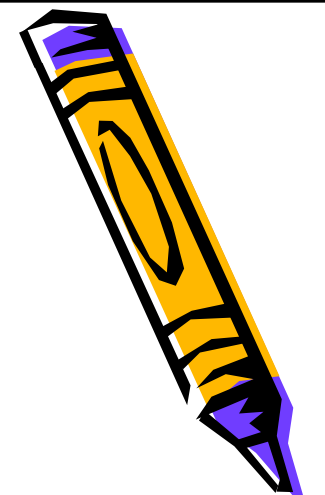
Odměna za zastupování I.

- Odměna za zastupování je součástí nákladů řízení, jenom zastupuje-li účastníka advokát, notář nebo patentový zástupce
- Soudní rozhledy č. 6/1996, s. 153: Odměnu za právní pomoc, kterou účastník zaplatil osobě, která není advokátem ani komerčním právníkem, nepatří mezi náklady uvedené v § 137 OSŘ a soud nemůže přiznat účastníkovi jejich náhradu.

Odměna za zastupování II.

- Odměnu advokáta v současnosti upravuje
  - V. č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení
  - Advokátní tarif (v. č. 177/1996 Sb.)

Paušální sazby

- V. č. 484/2000 Sb. neodvíví výši odměny za zastupování podle počtu úkonů právní služby, ale stanoví ji paušálně pro celé řízení v jednom stupni
- Např. jde-li o zaplacení peněžité částky nebo o jiné peníze ocenitelné plnění v hodnotě od 1000 Kč do 5000 Kč, činí výše odměny advokáta 6000 Kč
- Soud tedy nepočítá jednotlivé úkony právní služby, ale výši odměny stanoví jednoduše paušální částkou
- Podle paušálních sazeb se postupuje při rozhodování o náhradě nákladů řízení
- Vzájemný vztah advokáta a jeho klienta se však řídí ustanoveními advokátního tarifu o mimosmluvní, případně smluvní odměně; i když tedy účastník ve sporu zvítězí, nemusí se částka, kterou soud přiznal jako odměnu za zastupování podle paušální sazby, shodovat s částkou, kterou advokát klientu vyúčtuje podle advokátního tarifu

Advokátní tarif I.

- Stanoví výši odměny v závislosti na počtu úkonů právní služby
- Vychází se z ustanovení advokátního tarifu o mimosmluvní odměně
- Použije se
  - při určení odměny ustanoveného advokáta (§ 30) a tam, kde byl advokát ustanoven jako opatrovník ad hoc (§ 29)
  - vždy při určení náhrady hotových výdajů a náhrady za promeškaný čas (tyto položky v. č. 484/2000 Sb. vůbec neupravuje)
  - nestanoví-li výši náhrady paušálně podle v. č. 484/2000 Sb. ve dvou výjimečných případech:
    - Při rozhodování o náhradě nákladů, které vznikly zaviněním účastníka, jeho zástupce, svědkům, znalcům atd., nebo náhodou, která se účastníkům a jejich zástupcům přihodila
    - Odůvodňují-li to okolnosti případu (např. jde o mimořádně složitou věc, v níž advokát vykonal řadu úkonů právní služby, takže by se paušální náhrada mohla jevit jako nepřiměřeně nízká)

Advokátní tarif II.

- Je tedy nutno rozlišit:
  - Rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení (v němž se zásadně uplatňují paušální sazby); to platí i pro případy, kdy soud přiznává náklady straně zastoupené ustanoveným advokátem
  - Výši odměny, kterou je klient povinen poskytnout advokátovi za zastupování, resp. stát ustanovenému advokátu (ta se řídí advokátním tarifem)
- Advokátní tarif rozeznává odměnu
  - Mimosmluvní
  - Smluvní
- Výše mimosmluvní odměny se stanoví podle sazby mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby a podle počtu úkonů právní služby, které advokát vykonal
- Pojem úkonu právní služby vymezuje § 11 AT

Judikatura

- R 35/2007: Byli-li ustanoven podle § 30 o. s. ř. zástupcem advokát účastníku, který má právo, aby mu byla přiznána náhrada nákladů řízení, vychází soud při určení odměny za zastupování pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení ve smyslu ustanovení § 151 odst. 2, části první věty před středníkem, o. s. ř. zásadně z vyhlášky č. 484/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, aniž by bylo významné, že ustanovený advokát má za výkon zástupčí činnosti vůči státu (České republice) podle ustanovení § 140 odst. 2 o. s. ř. nárok na odměnu nikoliv podle uvedeného právního předpisu, ale vždy podle ustanovení § 6 vyhlášky č. 177/1996 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o mimosmluvní odměně, a že o tomto nároku ustanoveného advokáta dosud nebylo soudem rozhodnuto.

Náhrada hotových výdajů

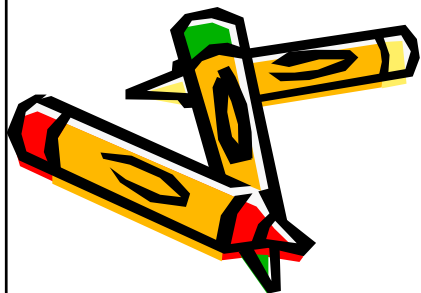
- Advokátu náleží náhrada hotových výdajů účelně vynaložených v souvislosti s poskytnutím právní služby, zejména na soudní a jiné poplatky, cestovní výdaje, poštovné, telekomunikační poplatky, znalecké posudky a odborná vyjádření, překlady, opisy a fotokopie
- Nedohodl-li se advokát s klientem na jiné paušální částce jako náhradě výdajů na vnitrostátní poštovné, místní hovorné a přepravné, činí tato částka 300 Kč na jeden úkon právní služby

Náhrada za promeškaný čas

- Advokátu náleží náhrada ve výši 100 Kč za každou započatou půlhodinu za čas promeškaný v souvislosti s poskytnutím právní služby
  - při úkonech prováděných v místě, které není sídlem nebo bydlištěm advokáta, za čas strávený cestou do tohoto místa a zpět
  - za čas promeškaný v důsledku zpoždění zahájení jednání před soudem nebo jiným orgánem, jestliže toto zpoždění činí více než 30 minut
- Advokátu náleží náhrada za čas promeškaný dále v souvislosti s odpadnutím jednání (§ 14 odst. 2 AT)

Příklad

- Ve sporu o zaplacení 5000 Kč činí sazba mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby 1000 Kč. Učinil-li advokát tři takové úkony [1) příprava a převzetí zastoupení podle § 11 odst. 1 písm. a) AT, sepsání žaloby podle písm. c) a účast při jednání před soudem podle písm. g)], náleží mu 3000 Kč. K tomu náhrada výdajů 3x300 Kč (§ 13 AT). Je-li advokát plátcem DPH, zvýší se tato částka o 741 Kč.

Advokát jako opatrovník ad hoc

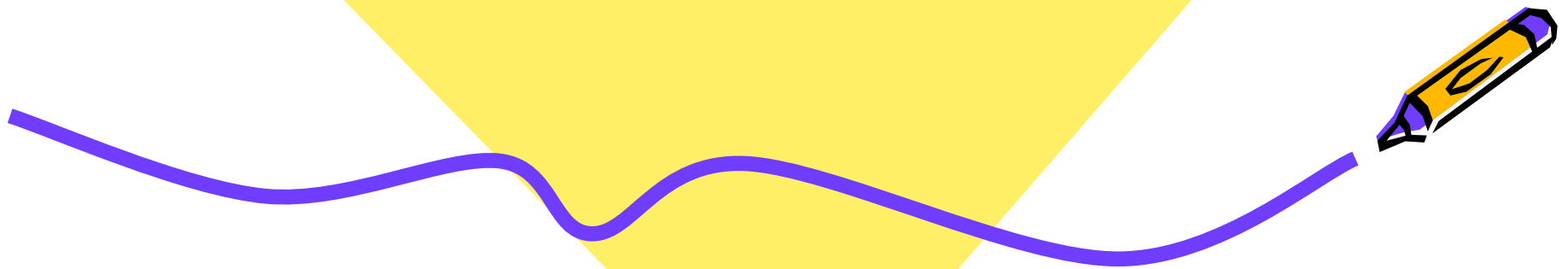

- Do novely provedené zákonem č. 79/2006 Sb. § 140 odst. 2 přiznával advokátovi odměnu za zastupování i tehdy, byl-li advokát ustanoven opatrovníkem ad hoc
- I. ÚS 474/06: Pokud zákonem č. 79/2006 Sb. s účinností od 1. 4. 2006 stát již povinnost platit odměnu a hotové výdaje advokátu jako opatrovníkovi neměl, nelze tuto úpravu uplatnit tam, kde byl advokát ustanoven opatrovníkem podle úpravy předchozí (tj. případ stěžovatelky), neboť v opačném případě by bylo porušeno jeho základní právo legitimně očekávat zmnožení vlastního majetku plněním ze strany státu.
- Opatrovník je také zástupce; proto je možno zastávat též výklad, že advokátu za výkon opatrovnictví náleží odměna i nadále

Placení a hrazení nákladů řízení

Placení nákladů řízení

- Vztahuje se k placení nákladů, které vznikají v průběhu soudního řízení
- Uplatňuje se zájmová zásada: povinnost platit náklady má ten, v jehož zájmu se procesní úkon činí (např. žalobce musí zaplatit SoP z žaloby; tomu, kdo navrhl provedení určitého důkazu, může soud uložit povinnost složit zálohu na jeho náklady atd.)
- Každý účastník platí své osobní náklady a náklady svého zástupce
- Samostatní společníci platí společné náklady
  - Podle poměru účastenství na věci a na řízení
  - Nelze-li poměr určit, rovným dílem
- Nerozluční společníci platí společné náklady solidárně
- Jde-li o odměnu za zastupování a hotové výdaje advokáta, kterého jako zástupce ustanovil soud (§ 30), neplatí jeho náklady klient (účastník), ale stát

Hrazení nákladů řízení

- Vztahuje se k nákladům, které již některý účastník či stát zaplatil
- V určení osoby, která bude povinna nahradit náklady, které někdo jiný platil, se promítají zásady
  - Úspěchu ve věci
    - Pouze ve sporném řízení
  - Zavinění
    - V řízení sporném i nesporném

Hrazení nákladů sporného řízení I.

- Zásada úspěchu ve věci (§ 142):
  - Účastník, který měl ve věci plný úspěch, má právo na náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva proti účastníku, který ve věci úspěch neměl
  - Účastník, který měl převážný úspěch, má právo na náhradu nákladů proti účastníku, který převážně neuspěl; náhrada nákladů se sníží o neúspěch
    - Např. žalobce se domáhal 9000 Kč a soud mu přiznal 6000 Kč, tj. žalobce uspěl ze 2/3, žalovaný z 1/3. Žalobce tak má právo na náhradu nákladů ve výši $2/3 - 1/3$, tj. ve výši jedné třetiny
  - Je-li úspěch obou sporných stran stejný, nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení
  - Výjimka: i když žalobce uspěl jenom zčásti, náleží mu plná náhrada nákladů, měl-li neúspěch v poměrně nepatrné části a záviselo-li rozhodnutí o výši plnění na
    - Znaleckém posudku (srov. R 127/1956)
    - Úvaze soudu (§ 136)

Judikatura k § 142 odst. 2 a 3

- R 28/1970: **Jednotlivé složky práva na náhradu škody, kterými je vymedzený obsah náhrady škody, sa prejavujú ako samostatné dielčie nároky; s touto ich samostatnosťou je nutné počítat' aj pri rozhodovaní o trovách konania.**

Určenie výšky nároku na náhradu za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia je závislé na znaleckom posudku, kdežto nárok na náhradu za stratu na zárobku je spravidla objektívne určiteľný porovnaním doterajšieho zárobku pred úrazom a po ňom. Táto rozdielnosť v spôsobe zistenia výšky nároku má význam pri použití ustanovenia § 142 o. s. p., lebo má za následok dvojaký režim rozhodovania o náhrade trov konania pri čiastočnom neúspechu alebo pri stanovení nižšej náhrady za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia ako bola požadovaná (ak nespočíva neúspech priamo v základe nároku); pokiaľ ide o nárok na náhradu za stratu na zárobku, bude sa nárok na náhradu trov konania spravovať ustanovením § 142 ods. 2 o. s. p., pokiaľ ide o **nárok na náhradu za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia, bude sa nárok na náhradu trov konania spravovať ustanovením § 142 ods. 3 o. s. p.**

R 15/1977: Ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř. nelze použít v těch případech, kdy byl znalecký posudek prováděn jen k doložení **základu** uplatňovaného žalobního nároku.

Hrazení nákladů sporného řízení II.

- Žalovaný, který neměl úspěch ve věci, má právo na náhradu nákladů řízení proti žalobci, jestliže svým chováním nezavdal příčinu k podání návrhu na zahájení řízení (§ 143)
  - Např. při rozhodování o přivolení k výpovědi nájmu bytu podle § 711 odst. 1 písm. a) OZ (pronajímatel potřebuje byt pro sebe)
  - Zúžení SJM až na obvyklé vybavení domácnosti, získal-li jeden z manželů oprávnění k podnikatelské činnosti nebo stal-li se neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti (§ 148 odst. 2 OZ)
- Skončilo-li sporné řízení smírem, nemá žádná ze stran právo na náhradu nákladů; v samotném smíru si lze dojednat něco jiného
- Bylo-li řízení zastaveno:
  - Hradí náklady řízení ten účastník, který zastavení řízení zavinil
  - Došlo-li k zastavení řízení pro zpětvzetí žaloby pro chování žalovaného, hradí náklady řízení žalovaný
  - V ostatních případech nemá žádný z účastníků na náhradu nákladů řízení právo

Moderační právo soudu

- Soud může náhradu nákladů řízení nepřiznat, jsou-li tu důvody hodné zvláštního zřetele (§ 150)
- Např. majetkové, sociální, osobní poměry; zvažují se poměry na obou stranách, okolnosti konkrétního případu
- Smyslem je, aby rozhodnutí o nákladech nepřivodilo nepřiměřenou tvrdost vůči některému účastníku (srov. I. ÚS 191/06)

Judikatura I.

- II. ÚS 145/06: Účastník nesmí být prostřednictvím aplikace ustanovení § 150 o.s.ř. „trestán“ za to, že neakceptoval návrh na smír. Ke smírnému urovnání jej není možno takto nepřímou nutit, neboť je zcela na jeho vůli, aby zvážil své případné šance v řízení a svobodně se rozhodl, jak bude v řízení dále postupovat. Jako zcela absurdní se tento krok jeví v situaci, kdy účastník již v řízení před prvním stupněm uspěl a žalobce nabízí pro něj v dané situaci zjevně nevýhodný smír. Z pohledu aplikace § 150 o.s.ř. je irelevantní též vedení dalšího řízení, které stěžovatel vede, neboť v něm bude o náhradě nákladů řízení rozhodováno samostatně. Pokud krajský soud v odůvodnění napadeného usnesení uvedl, že „nepřiznání nákladů odvolacího řízení žalovanému (...) neovlivní zásadním způsobem nepříznivě do majetkové sféry žalovaného“, aniž by se majetkovou sférou žalovaného jakkoli zabýval, pak pro takové tvrzení nebylo žádné opodstatnění.

Judikatura II.

- I. ÚS 401/06: Obecně platí, že náhradu nákladů sporného řízení ovládá zásada úspěchu ve věci. Ustanovení § 150 o.s.ř., zakládající diskreční oprávnění soudu nelze považovat za předpis, který by zakládal zcela volnou diskreci soudu (ve smyslu libovůle), nýbrž jde o ustanovení, podle něhož je soud povinen zkoumat, zda ve věci neexistují zvláštní okolnosti, k nimž je třeba při stanovení povinnosti k náhradě nákladů řízení výjimečně přihlédnout. Ustanovení § 150 o.s.ř. proto nelze vykládat tak, že lze kdykoli bez ohledu na základní zásady rozhodování o nákladech řízení nepřiznat náhradu nákladů úspěšnému účastníkovi řízení.

Je zřejmé, že okolnosti hodné zvláštního zřetele, kdy soud nemusí výjimečně náhradu nákladů řízení přiznat, nelze spatřovat pouze v tom, že by jejich přiznání přivodilo žalobkyni větší újmu, než žalovanému. To platí tím spíše v souzené věci, kdy soud žalobě nevyhověl proto, že požadavek žalobkyně na zvýšení výživného manželky je v rozporu s dobrými mravy.

Hrazení nákladů nesporného řízení

- § 146 odst. 1 písm. a) se extenzivně vykládá tak, že dopadá nejen na řízení, která lze zahájit i bez návrhu, ale též na ostatní nesporná řízení
- Na náhradu nákladů nesporného řízení nemá zásadně právo žádný z účastníků
- Výjimečně však může soud náhradu nákladů řízení přiznat, odůvodňují-li to okolnosti případu
- Někdy má OSŘ zvláštní úpravu pro jednotlivá nesporná řízení, např. pro řízení o způsobilosti k právním úkonům (§ 191)
- Zásada zavinění platí i zde

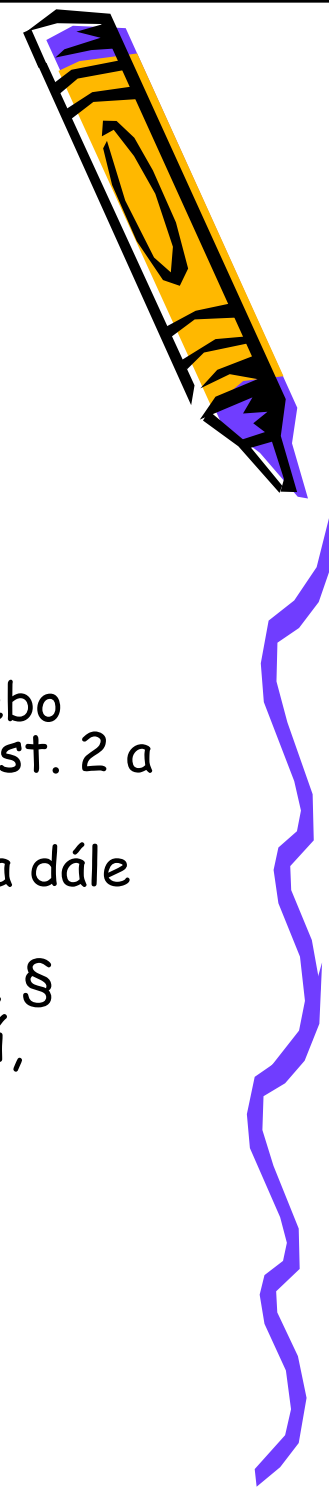
Společná pravidla

- Účastníci nemají právo na náhradu nákladů řízení o rozvod nebo neplatnost manželství anebo určení, zda tu manželství je či není. Soud však může přiznat i náhradu těchto nákladů nebo jejich části, odůvodňují-li to okolnosti případu nebo poměry účastníků.
- Účastníku, jemuž soud přizná náhradu nákladů řízení, přizná i náhradu nákladů předběžného opatření a zajištění důkazů.
- Stát má podle výsledku řízení právo na náhradu nákladů řízení, které platil, pokud u nich nejsou splněny předpoklady pro osvobození od SoP (tj. vůči účastníku, jehož by podle výsledku stíhala povinnost k náhradě nákladů druhému účastníku - R 34/1979)

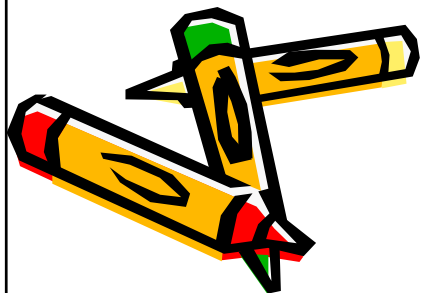

Náhrada zaviněných nákladů

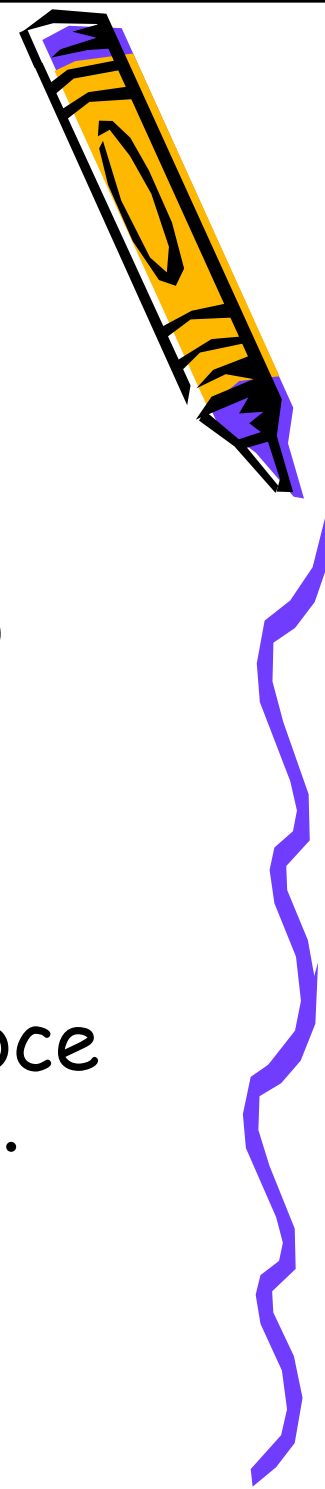

- Zásada zavinění - ten, kdo z procesního hlediska zavinil vznik nákladů, které by jinak nevznikly, je povinen je nahradit:
  - Při zastavení řízení (§ 146 odst. 2)
  - Náhrada nákladů zaviněných svědky, znalci, tlumočníky nebo těmi, kdo měli při dokazování nějakou povinnost (§ 147 odst. 2 a § 148 odst. 2)
  - Náhrada nákladů zaviněných účastníky a jejich zástupci, a dále též nákladů vzniklých náhodou, která se jim přihodila
- Separace nákladů - o náhradě zaviněných nákladů podle § 147 a § 148 odst. 2 rozhoduje soud již v průběhu řízení, jakmile tyto náklady vzniknou

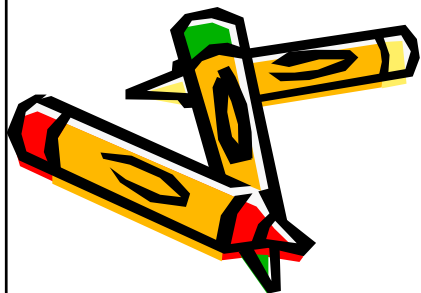
Judikatura 1

- R 59/1952: Průtah řízení zaviněný opožděným přednesem nebo opožděným označením důkazů může mít význam pro rozhodnutí o nákladech řízení.
- R 37/1999: Žalovaný, který v průběhu řízení uhradil žalovanou pohledávku, má proti žalobci právo na náhradu nákladů řízení, které mu vznikly prodlením žalobce se zpětvzetím žaloby (§ 147 odst. 1 o. s. ř.).

Judikatura 2

- R 47/2000: Maří-li odvolatel řádný průběh odvolacího řízení tím, že odvolání řádně nedoplní (neodůvodní je), lze takový postup - vzniknou-li v jeho důsledku ostatním účastníkům zvýšené náklady (např. tím, že odvolací argumenty přednese odvolatel ústně až u odvolacího jednání, které bude následně odročeno proto, aby druhá strana sporu měla možnost na odvolací námitky v přiměřeném časovém rámci reagovat) - postihnout rozhodnutím ve smyslu § 147 odst. 1 o. s. ř., nikoli zastavením odvolacího řízení.
- R 30/2003: Je-li dovolání podepsáno pouze zástupcem dovolatele na základě plné moci, který ani přes opatření soudu dle § 104 odst. 2, věty první, o. s. ř., vůči němu učiněné, toto zastoupení nedoložil, Nejvyšší soud dovolací řízení dle § 104 odst. 2, věty třetí, o. s. ř., zastaví. Obdobně to platí i pro jiný návrh na zahájení řízení. Jestliže soud z uvedeného důvodu řízení zastaví, je osobou, která z procesního hlediska zavinila zastavení řízení, zástupce účastníka, jemuž lze ve smyslu § 147 odst. 1 o. s. ř. uložit, aby hradil náklady řízení, jež by bez jeho zavinění nevznikly.

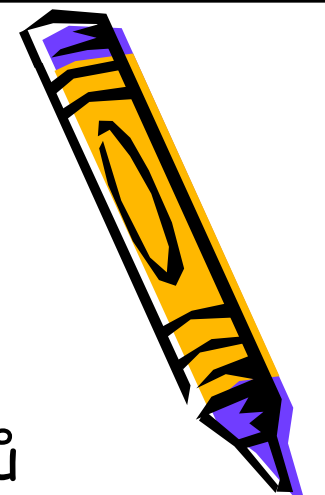
Platební místo

- Zastupoval-li advokát či notář účastníka, jemuž byla přisouzena náhrada nákladů řízení, je účastník, jemuž byla povinnost k náhradě nákladů uložena, povinen zaplatit ji k rukám advokáta
  - (viz výrok rozsudku: „Žalovaný je povinen zaplatit žalobci k rukám zástupce JUDr. Karla Jestrába na nákladech řízení částku 4650 Kč, a to do tří dnů od právní moci rozsudku.“)
- Byl-li účastník, který má právo na náhradu nákladů, zastoupen ustanoveným advokátem (§ 30), uloží soud druhému účastníku povinnost zaplatit odměnu za zastupování a hotové výdaje advokáta nikoliv advokátu, ale státu (důvodem je, že tyto náklady neplatil účastník, ale stát, kterému tak budou refundovány). Náhrada ostatních nákladů se platí přímo účastníku.

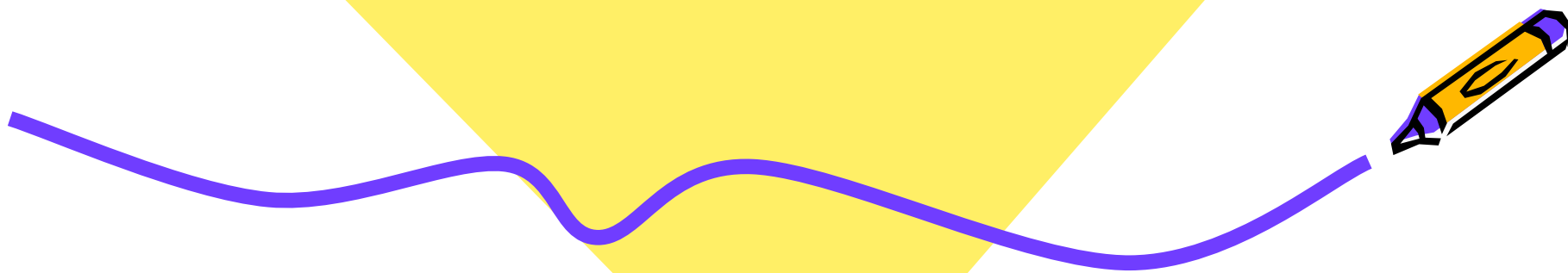
Judikatura

- R 52/1998 (XV): Výrok soudu o tom, že náhrada nákladů řízení má být zaplacena advokátu (k jeho rukám), je pouze určením platebního místa; osobou, jíž byla náhrada nákladů přiznána, je účastník řízení (§ 142, § 149 odst. 1 o. s. ř.).
- SJ 48/2005: Na vykonatelnost rozhodnutí soudu o náhradě nákladů řízení z materiálního hlediska nemá vliv okolnost, zda v něm byl přesně individualizován také advokát, jemuž (k jehož rukám) má být přisouzená náhrada nákladů řízení ve smyslu ustanovení § 149 odst. 1 o. s. ř. zaplacena.

Rozhodování o nákladech řízení

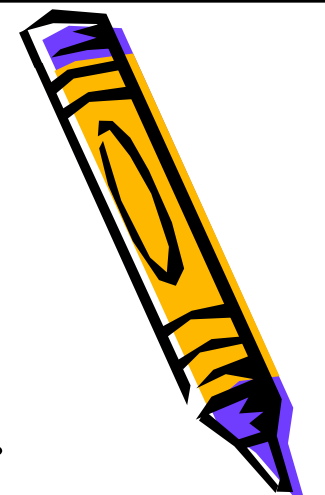
Nákladový výrok

- O nákladech řízení (vyjma případů separace nákladů) rozhoduje soud v rozhodnutí, jímž se řízení končí; nákladový výrok je tak zpravidla součástí výroku rozsudku (jde-li o meritorní rozhodnutí)
- Je-li však vyčíslení výše nákladů v době rozhodování soudu obtížné či nemožné, může soud rozhodnout jenom o základu náhrady nákladů řízení (o tom, kdo je povinen náklady hradit, případně v jakém rozsahu). Výši pak určí v samostatném usnesení
- O nákladech soud rozhoduje z úřední povinnosti; žalobce tedy nemusí v petitu žaloby výslovně žádat přiznání nákladů řízení

Judikatura

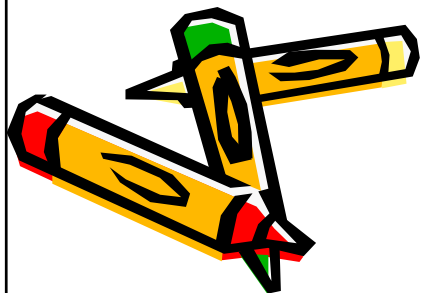
- R 48/2003: V usnesení o zastavení řízení jen pro část uplatněného nároku soud nerozhoduje o náhradě nákladů řízení.

Do kdy lze o nákladech rozhodovat

- Opomene-li soud rozhodnout o nákladech řízení, může pochybení napravit doplňujícím usnesením podle § 166
- Tato možnost je však omezena lhůtami:
  - Některý z účastníků může navrhnout vydání doplňujícího usnesení nejpozději do 15 dnů od doručení rozhodnutí
  - Soud může z úřední povinnosti výrok doplnit do doby, než se rozhodnutí stane pravomocným
- Uplynou-li marně tyto lhůty, již o náhradě nákladů nelze rozhodovat

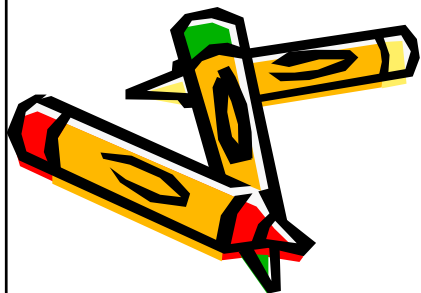
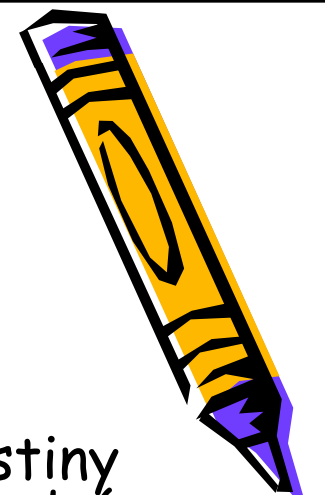
Vykonatelnost nákladového výroku

- Lhůta k plnění běží vždy až od právní moci rozhodnutí, jímž byla náhrada nákladů přiznána
- Výjimka z § 171 odst. 1 (lhůta k plnění se totiž u usnesení jinak odvíjí od doručení usnesení, nikoliv od jeho právní moci)

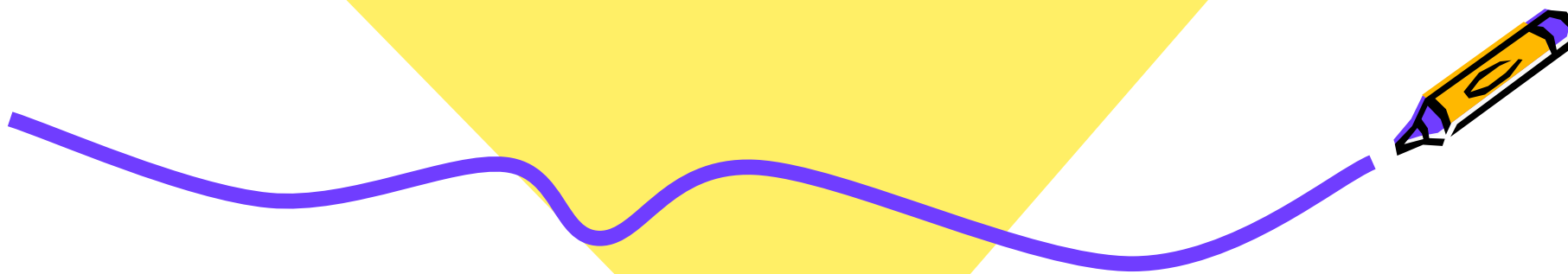
Judikatura

- IV. ÚS 454/04: Kautely upínající se na čl. 36 odst. 1 Listiny předepisují, že výrok o nákladech musí být celkově souladný s průběhem řízení a úvaha vedoucí k jejich uložení musí být, byť stručně, odůvodněna. Krajský soud uložil stěžovateli povinnost nahradit v plném rozsahu náklady odvolacího řízení. Z odůvodnění rozhodnutí, se kromě prostého poukazu na úspěch žalobkyně nelze dozvědět, proč takové rozhodnutí soud učinil v situaci, kdy byl stěžovatel, patrně poukazem na sociální potřebnost, osvobozen od povinnosti platit soudní poplatky. Důvody tohoto postupu nelze z rozhodnutí zjistit a Ústavní soud nemůže přezkoumat tuto část rozhodnutí.

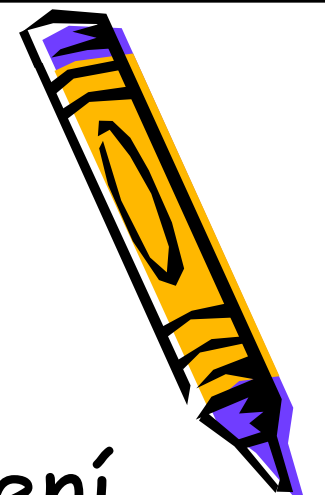

Opravné prostředky

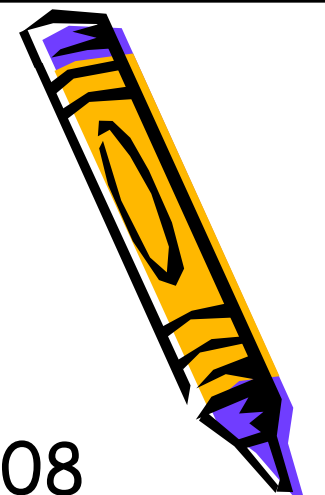
Přípustnost odvolání a dovolání

- Proti výroku o náhradě nákladů řízení je přípustné odvolání
- Dovolání proti usnesení odvolacího soudu přípustné není

Problém § 210 odst. 1

- §210 odst. 1: Nejde-li o případy uvedené v § 208 nebo v § 209, doručí předseda senátu odvolání, které směřuje proti rozsudku nebo proti usnesení ve věci samé, ostatním účastníkům.
- Odvolání proti výroku se věci samé netýká. Pokud by jej však soud nedoručil ostatním účastníkům, porušil by tím princip kontradiktornosti (účastníci, o jejichž právu na náhradu nákladů řízení se rozhoduje, by neměli možnost se vyjádřit)

Judikatura I.

- II. ÚS 841/07: Tím, že soud prvního stupně nedoručil odvolání vedlejšího účastníka stěžovateli, který zaujímal k argumentům vedlejšího účastníka od samého počátku zřetelně nesouhlasný postoj, odňal mu možnost seznámit se s obsahem podaného odvolání, a neumožnil mu tak se k němu vyjádřit, případně realizovat jeho další procesní práva. Pokud toto pochybení nenapravit ani soud druhého stupně, který o odvolání směřujícím do výroku o nákladech řízení rozhodl v neveřejném zasedání, tedy toliko na základě podaného odvolání, přesto, že základ jeho rozhodnutí o nákladech řízení se odvíjel od sporné skutkové okolnosti, a navíc rozhodl jinak, než soud prvního stupně, zkrátil stěžovatele na jeho procesních právech, a porušil tak ústavně chráněné právo stěžovatele na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, neboť nepostupoval při ochraně práva stanoveným postupem. Porušil též ústavně chráněný princip rovnosti účastníků řízení ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

Judikatura II.

- II. ÚS 828/06: Součástí práva na spravedlivý proces je vytvoření prostoru pro to, aby účastník řízení mohl účinně uplatňovat námitky a argumenty, které jsou způsobilé ovlivnit rozhodování soudu a s nimiž se soud musí v rozhodnutí náležitě vypořádat. Tento požadavek (vyplývající v obecné rovině z práva na fair proces) je třeba uplatnit též při rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení, které je integrální součástí soudního řízení jako celku. Jinak řečeno, z práva na spravedlivý proces vyplývá povinnost soudu vytvořit pro účastníky řízení procesní prostor k tomu, aby se vyjádřili i k eventuálnímu uplatnění moderačního práva podle § 150 o. s. ř., pokud obecný soud takový postup případně zvažuje, a vznášeli případná tvrzení či důkazní návrhy, které by mohly aplikaci tohoto ustanovení ovlivnit. Tato povinnost je naléhavější v rámci odvolacího řízení, kdy po přijetí rozhodnutí již účastník řízení nemá procesní nástroj, jak své námitky uplatnit, na rozdíl od rozhodnutí nalézacího soudu, kdy lze námitky vznést alespoň ex post v odvolání. Takový postup odvolacího soudu vede k situaci, kdy je účastník řízení nucen vznášet takové námitky vlastně poprvé až v řízení před Ústavním soudem, které je však ze své povahy zaměřeno na posuzování jiných skutečností, než jsou okolnosti umožňující aplikaci § 150 o. s. ř., a z jiných hledisek, než jsou hlediska jednoduchého práva.
- Dostát tomuto požadavku je pak o to důležitější v situaci, kdy účastník s ohledem na dosavadní průběh řízení očekává určitý výsledek ve věci samé, od něhož se odvíjí rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, a kdy nemohl předpokládat, že soud moderačního práva využije, jak tomu bylo v projednávaném případě, kdy byl odvolací soud zavázán právním názorem Nejvyššího soudu ČR.

